

סקר מבנים ואתרים היסטוריים
כרטיס אתר מס' 31 – משק האוצר

פרק א' – פרטים מזהים

1. זיהוי האתר

שם האתר: "משק האוצר"

2. מיקום ופרטים נוספים

שכונה: מזרחית לשכון קפלן

גוש: 7534 חלקה: 36

שנת הקמה: 1931

ארכיטקט/מתכנן/אדריכל נוף/מעצב/מהנדס: לא ידוע

3. טיפוס יעוד או שימוש

3.1 שימושי הבניין ותיאור כללי: אתר התיישבות בעל היסטוריה חקלאית וביטחונית

3.3 () מאוכלס (V) לא מאוכלס

4. מרכיבי האתר :

סוג המרכיב	מס' יחידה	מאפיינים בתוך האתר
() בניין		
(V) מבנה	2	מבנה בשטח חקלאי. שרידים למבנה משק מאורך דרומית למבנה הקודם.
(V) אובייקט	4	מיכל מים צפונית למבנה ובאר מים דרומית לו. מיכל מים נוסף כעשרים מטר מזרחית למבנה. עמדות ירי בקדמת החזית המערבית של המבנה.
(V) מרכיב נופי		שדרת עצי קזוארינות בכניסה לאתר

פרק ב' – היסטוריה

5. פרטים מזהים

שמות היסטוריים: "משק האוצר העברי לחקלאות בע"מ"

מיקום היסטורי: בין כפר סבא הערבית ובין קלקיליה.

בעלים/דיירים בעלי חשיבות היסטורית: האדמה נקנתה על ידי יהושוע חנקין מנהל "משק האוצר העברי לחקלאות בע"מ".

ייעוד היסטורי: חווה חקלאית

שימושים היסטוריים: חווה חקלאית יהודית בין השנים 1931 ל-1942.

6. קורות התכנון והבניה

תאריך תכנון: אישור בניה:

שלבי בנייה עיקריים:

באתר מספר שלבי בנייה מתקופות שונות. כאשר נקנתה האדמה היה במקום מבנה בן קומה אחת עשוי קירות אבן וחומר מליטה מבוץ ובאר מים. כאשר הוקמה החווה החקלאית בשנת 1931 לבניין הוקמה קומה נוספת עשויה בטון. קומה זו שמשה למגורים וממנה היה סולם לולייני מברזל העולה אל קומת הגג. קומת הגג הייתה למעשה עמדת שמירה ולה חומה עם חרכי ירי ומיכל מים לשעת חירום. לצד המבנה, מצד דרום, באר מים עשויה לבנים ומצד צפון מיכל מים. דרומית למבנה, מבנה משק אשר שימש ככל הנראה כלול ורפת לשתי פרות אשר לא נמצאה באתר. מזרחית למבנה נמצא מיכל מיל עשוי בטון.

ממול חזיתו המערבית של הבניין חומות בטון אשר שימשו, כנראה, להגנה. החומות פונות מערבה, לכיוון כפר סבא הערבית. יתכן וחומות אלו נבנו על ידי היהודים בעת המאורעות לצורך הגנה מפני הכפר הערבי כפר סבא, או שמא הם נבנו על ידי הערבים כהגנה מפני התקפות יהודיות בעת מלחמת העצמאות.

סיום בניה מקורית: 1931

יזם: יהושוע חנקין

7. תיאור מילולי של האתר, מאפייניו ותולדות התפתחותו:

המשק, בן 120 דונם, נרכש ממשפחת שאנטי מקלקיליה בשנת 1931 על ידי יהושע חנקין. המשק נמצא באזור מזרחי יחסית ליישובים היהודיים בשרון, בין הכפר הערבי כפר סבא ובין קלקיליה. בעת קניית האדמות היה במקום מבנה עשוי אבן ובאר מים אשר הופעלה על ידי גנרטור והבטיחה אי תלות של המשק במקורות חיצוניים. על גבי מבנה האבן הקיים הוקמה קומה נוספת מבטון לצורך מגורים, מקומה זו עלייה לגג ובו חומה עם חרכי ירי ומיכל מים לשעת חירום.

לחווה היו כמאה דונם הדורים ובחצר היה לול ורפת עם שתי פרות. המקום היה מוקף חומת בטון עם שער ברזל. בכניסה לאתר שדרת עצי קזוארינה.

בתקופת המאורעות 1936-1939 המקום סבל מהתקפות רבות מצד הישוב הערבי. ההתקפה הקשה מבניהם הייתה ב-21.08.1936 ביום שישי בשעה שלוש לאחר יום העבודה, בה עשתה דרכה לכפר סבא משאית ובה פועלים. במהלך ההתקפה נחסמה הדרך באבנים וכשהמשאית נעצרה פתחו הערבים באש והרגו את מנהל המשק, בן לראשוני בילויים, מאיר בלקינד אשר נהג במשאית, שני השומרים ברוך גורביץ וראובן שטראוס, והפועלת שושנה לזינסקי.

בשנת 1937 היתה במקום תקרית נוספת. בתקרית זו אובחנו הפורעים המגיעים מקלקיליה אולם הפעם המשמר היה מוכן והם הותקפו במפתיע ונסו לכל עבר.

בשנת 1942 המשק הוחזר למשפחת שאנטי בצו משפטי עקב לחץ של הציבור הערבי על אף שזו נקנתה בכסף.

במהלך מלחמת העצמאות המקום הופץ על ידי הצבאות ערב ונכבש על ידי צה"ל ב"מבצע המדינה", מאי 1948.

(מקורות לפרקים 6,7: קלסר האתר במועצה לשימור אתרים, ראיון עם נחום אברוצקי)

פרק ג' – תיאור פיסי

8. תיאור פיסי כללי:

שיוך תקופתי/סגנוני: באתר שרידים של בנייה ערבית מסורתית ושל בנייה מודרנית.

שטח מגרש: גודל החלקה כ- 116 דונם שטח מבונה: כ- 48 מ"ר

שטח קומה טיפוסית: כ- 43 מ"ר מספר קומות: 1 (במקור שתי קומות)

תיאור מילולי קצר של המצב הפיסי: באתר נותרה הבאר, הקומה הראשונה של בניין המגורים (בנייה ערבית), רצפת הבטון של הקומה השנייה (בניה יהודית), מיכל מים או כלי אחסון אחר מזרחית למבנה, ושלושה כתלים של מבנה מאורך נוסף אשר שימש, ככל הנראה, כלול או בית אריזה.

תיאור מילולי של הבניין:

קונסטרוקציה כללית:

מעטפת: במבנה המוקם הקירות עשויים אבן בבנית קיר דו פני מאבני גזית כורכר/גיר. בחלקים המאוחרים הבנייה היא מבטון מזויין.

רצפות/תקרות: בטון מזויין על גבי רלסים מפלדה

פרטים מיוחדים: באר בקוטר של כ-2 מ' מדופנת בבניית אבן.

פרק ד': הערכת המבנה

9. הערכת חשיבות:

סיווג השימור : אתר לשימור מחמיר.

דרוג חשיבות כללית של האתר: מקומית.

10. ערך היסטורי תרבותי:

קשר להתפתחות היסטורית, כלכלית, פוליטית או תרבותית של חברה נתונה: מתקן מים חקלאי ערבי טיפוסי לאזור זה שעבר שינויים והתפתחות עם רכישתו על ידי חנקין. עדות למאבק ולמאורעות 1936 והקמת המדינה.

קשר לאירועים היסטוריים: מאורעות 1936-1939, "מבצע המדינה" במלחמת העצמאות.

קשר לאישים הקשורים להתפתחויות/אירועים הנ"ל : יהושע חנקין רכש את אדמות המשק תחת חברת "משק האוצר העברי לחקלאות בע"מ".

11. ערך ארכיטקטוני/עיצובי:

אתר המייצג סגנון/תקופה/טיפוס ארכיטקטוני: באתר שני שלבי בנייה. טיפוסיים לתקופתם מבנה אבן ובאר בבניית אבן מסורתית ועמדת הגנה מאוחרת מבטון מזויין בטכנולוגיה האופיינית לשנות השלושים.

אלמנטים וערכים מיוחדים: באר מים בקוטר של כ- 2 לערך עשויה אבן. בריכת אבן ומיכל מים עשויים בטון מזויין.

ערך נופי: שדרת עצי קזוארינה בכניסה לאתר.

12 סיכום הערכת חשיבות האתר ומרכיביו

ערך חשיבות	האתר/	לאומית	מקומית	קהילתית
ערך היסטורי		V		
ערך ארכיטקטוני			V	
ערך נופי			V	

פרק ה': המלצות לשימור

13. המלצות ראשוניות:

(V)	<u>תיעוד המבנה:</u>
	ביצוע תיק תיעוד מלא על פי הנחיות המועצה לשימור אתרים הכולל: הרקע היסטורי, התפתחות האתר ושלבי הבנייה, חומר רקע אודות המתכננים ובעלי המבנה ההיסטורי. תיעוד המצב הפיזי הקיים ושחזור המצב המקורי בתוכניות חזיתות וחתכים הכוללים את הפרטים

המקוריים של המבנה.	
() תיעוד הגינה/צמחייה ההיסטורית: ביצוע תיק תיעוד מלא על פי הנחיות המועצה לשימור אתרים הכולל: הרקע היסטורי, התפתחות האתר, חומר רקע אודות המתכננים והמבצע ובעלי האתר ההיסטורי. תיעוד המצב הפיזי הקיים ושחזור המצב המקורי של הגינה בתוכניות, ומבטים הכוללים את הפרטים המקוריים והצמחייה של האתר.	
(V) שימור צמחייה: מומלץ כי אגרונום / אדריכל נוף יתעד את הצמחייה לסוגיה וייתן הנחיות להמשך טיפול בה, לשם שמירתה והתפתחותה העתידית.	
() תיעוד ראשוני של אתר המכיל מספר מרכיבים: מטרת התיעוד הראשוני היא לקבוע דרגת חשיבות לשימור מבנים, חלקי מבנים, אלמנטים שונים וצמחייה באתר, זאת בכדי לקבוע את היקף ותוכן השימור בו. התיעוד הראשוני יכלול סקירה היסטורית, התפתחות ושלבי בנייה, צילומים ותכניות היסטוריות ומדידה כללית של המבנים באתר.	
(V) בדיקה הנדסית ביצוע סקר פיזי הנדסי על ידי מהנדס בניין מתחום השימור לבדיקת מצב ההשתמרות של המבנה ולהציע אפשרויות לחיזוקו והצלתו.	
הערה: אין בכדי האמור לעייל לפטור את חובת התיעוד המלא של אתר.	

14. המלצות פיזיות:

הסרת מפגעים בטיחותיים:

- חיזוק חלקי מבנה העשויים לקרוס באופן שאינו פוגע במטרות השימור.
- הצבת שילוט אזהרה מתאים.
- גידור וכיסוי הבאר.

הסרת מפגעים חזותיים:

- ניקוי האתר.

15. המלצות לשימור:

- שימור מרכיבי האתר: מבנה האבן ומאגר המים הצמוד אליו, באר המים, עמדות הירי, מבנה המשק, עצי הקזוארינה, ומיכל המים על פי תיק תיעוד.
- שילוט האתר והכשרתו למבקרים.
- מומלץ כי כל עבודות פיתוח שיעשו באתר ומסביבו ישמרו את הטופוגרפיה הקיימת וניצפותו של האתר מסביבתו.

פרק ו': פרטי הסוקר

16. מתעד

שם המתעד: אמנון בר אור אדריכלים בע"מ.

כתובת: רחוב אחד העם 9 תל אביב טלפון: 03-5763082

הכשרה מקצועית: אדריכל

17. תיעוד:

תאריך התיעוד: מאי – יולי 2006

מקורות:

אנגל שלמה, "70 שנה לכפר סבא", הוצאת עיריית כפר סבא תשל"ג.

כרטסת המועצה לשימור מבנים ואתרי התיישבות, אתר מס' 7 .

קלסר האתר במועצה לשימור מבנים ואתרי התיישבות

ראיון עם נחום אברוצקי , 10.07.2006.

תצלומים היסטוריים

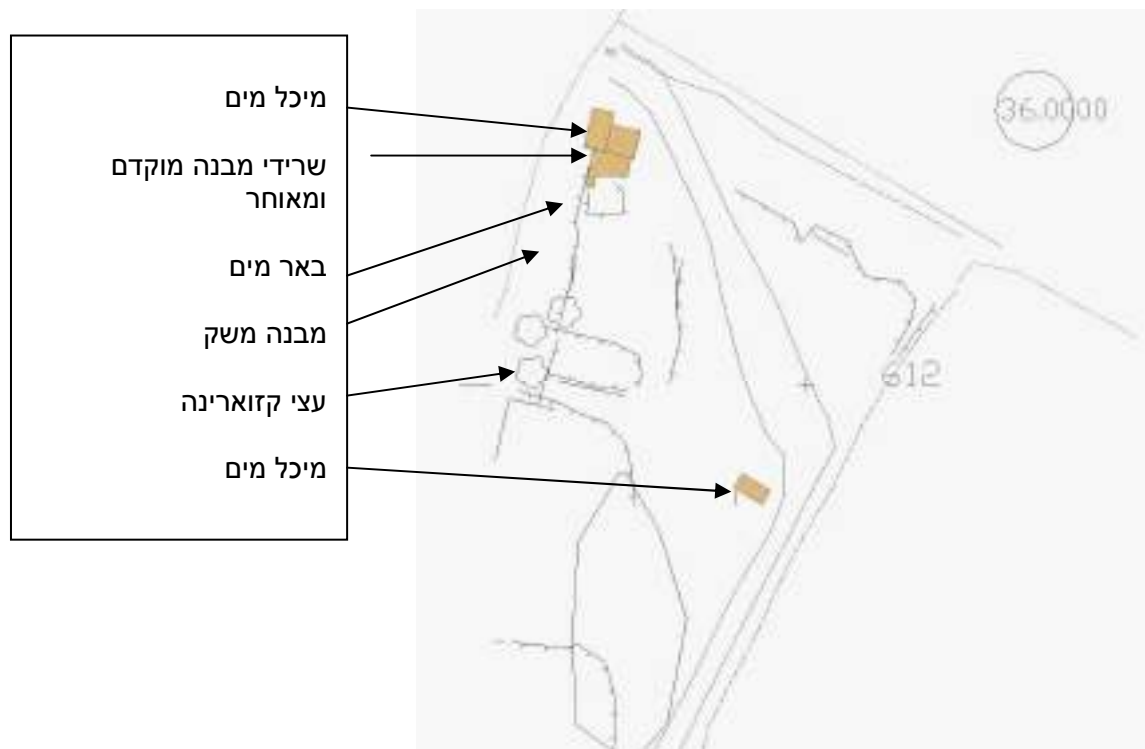

1937- תצלום היסטורי. קבוצת אריזה במשק האוצר. צולם על ידי דניאל קפלן.

תכניות מתקופות שונות

תכנית האתר בחלקה

תרשים האתר

צילומים של האתר כיום

משק האוצר, תמונה מכיוון מערב.

בקדמת התמונה עמדות ירי, מאחוריהם מיכל מים, מצד ימין לתמונה שרידי הבית מאבן, ובנייה מאוחרת נוספת בבטון אשר היתה קומה נוספת ששמשה למגורים.

צילום מצפון מערב. עמדת ירי בקדמת התמונה, מאחוריה מיכל מים, אחריהם מבנה אבן.

שריד הבית מאבן ובנייה מאוחרת מבטון בתקרה, צילום מכיוון מערב.

על גבי הבית מאבן בנייה נוספת מבטון מזוין מתקופת החווה החקלאית היהודית

צילום מדרום מזרח, קיר דו פני של מתקן המים הערבי ותקרה עשויה בטון

קיר דו פני , שני שורות אבן ובאמצע חומר מליטה עשוי בוץ

מיכל המים, חזית צפונית

מיכל המים חזית מערבית

קיר צפוני בחלק הערבי, קיר משותף למיכל המים

תמונה ממזרח, באר המים מוצנעת היכן שמסומן

באר המים , צמודה לדופן הדרומית של מבנה האבן

עמדות ירי עשויות בטון סביב האתר

מבנה משק, יתכן והוא שימש כלול

מבנה משק

מבנה המשק ועמדות ירי, מבט מדרום מערב

מבנה המשק חזית מערבית

מבנה המשק, מבט מדרום

מיכל מים דרומית מזרחית למבנה

מיכל מים, חזית דרומית. על המבנה ניכרות פגיעות כדורים